

Емоційно-ігрові ситуації розвивають як у вчителя, так і в учнів емоційну гнучкість, уяву, здатність розібратися в стані партнера, зрозуміти його емоційний стан, проявити співчуття і підтримку.

Методична робота створювала умови, що забезпечують емоційно-психологічний комфорт, в процесі пізнавальної діяльності переживання успіху, відчуття радості від професійного зростання. У емоційних ситуаціях учителі вчилися управляти своїми емоціями і емоційним станом інших, створювати позитивний емоційний настрій. Педагоги вчилися не тільки відчувати, але й діяти, набуваючи досвіду, уміння не тільки "прийняти в серце своє якнайтонший рух душі іншої людини, але й перетворити ці відчуття на реальні дії, вчинки", проявляти емоційну гнучкість при вирішенні педагогічних проблем [2, 37]. Таким чином, грамотно організована методична робота, що систематично проводиться, з розвитку емоційної гнучкості вчителя як важливого показника його емоційної культури позитивно впливає на характер і результати педагогічної діяльності вчителя-практика. Ефективність методичної роботи можлива, якщо забезпечити в процесі її здійснення задоволення змістом і формами занять, готовність до емоційної взаємодії і взаєморозуміння учасників.

Література

1. Рубинштейн Л.С. Основы общей психологии. – М.: Учпедгиз, 1946.
2. Сухомлинский В.А. Рождение гражданина. – М.: Политиздат, 1971.
3. Аландаренко Ю. Психологічна безпека вчителя. – Психолог, №4, 2007.

О.О.Гаврилюк

ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ЗАСОБАМИ ПОЗААУДИТОРНОЇ РОБОТИ ВНЗ

В статтє показано преимущество поэтапного формирования коммуникативной культуры, раскрыто содержание каждого этапа.

The article shows the advantage of stage by stage forming communicative culture, reveals the contents of each stage.

Специфіка навчально-виховного процесу вищої школи визначається сутністю, змістовою стороною педагогічної праці, що містить у собі елементи взаємодії між людиною, яка вже володіє суспільно-історичним досвідом, культурою, і людиною, що сприймає цей досвід, що опановує культурні цінності, накопичені людством. Педагогічний процес обов'язково містить у собі систему відносин

“вчитель-учень”, а сама педагогічна праця виступає певною формою взаємодії учасників педагогічного процесу. Стосунки в процесі педагогічної діяльності детерміновані як соціально-економічними, так і соціально-моральними чинниками, що потребують обов’язкової взаємодії, співробітництва й співтворчості учасників виховного процесу.

Очевидно, всебічне вдосконалення рівня професійної підготовки вчительських кадрів потребує вирішення цілого комплексу завдань, серед яких одне із центральних місць посідає комунікативна культура майбутніх педагогів і умови її формування засобами позааудиторної роботи. Процес формування професійно значущих якостей особистості майбутнього фахівця відбувається внаслідок взаємодії студента з чинниками й умовами, що об’єктивно на нього впливають. Високий рівень сформованості комунікативної культури дозволяє студентові визначати самого себе, зрозуміти інших людей, спілкуватися з ними відповідно до потреб особистісної, національної, світової культури.

Науковці свідчать, що комунікативна культура дозволяє використовувати накопичений досвід комунікації в нових ситуаціях спілкування, фіксувати динаміку процесу комунікації та прогнозувати розвиток комунікативної ситуації, аналізувати свою комунікативну поведінку та вдосконалювати її, водночас накопичуючи комунікативний досвід.

Ми дійшли висновку, що будь-яка професійна діяльність вимагає наявності професійного спілкування, але спілкування вчителя та учня неодмінно наповнюється своїм специфічним, загальнозначущим для обох сторін змістом – це особливий, дуже важливий для педагогічної діяльності засіб вирішення навчально-виховних завдань, що має свої особливі стійкі риси, які дозволяють судити про ступінь, рівень розвитку культури спілкування вчителя й учнів.

Отже, комунікативна культура вчителя – це складне особистісне утворення, яке формується поетапно і проходить у своєму розвитку кілька рівнів. Знання показників і особливостей рівня сформованості комунікативної культури дозволяє скласти чітке уявлення про рівень професійного становлення майбутнього педагога й накреслити шляхи й методи його подальшого розвитку.

Формування комунікативної культури студентів вищого педагогічного навчального закладу – складне й багатопланове завдання, успішне виконання якого можливе лише за умови

оптимального застосування всіх форм навчання у ВНЗ – як аудиторних, так і позааудиторних.

Ми пропонуємо враховувати поетапність формування комунікативної культури майбутніх учителів засобами позааудиторної роботи ВНЗ та виокремлюємо чотири етапи формування цього складного особистісного утворення.

На першому етапі серед студентів I курсів, створюються умови для формування позитивної мотивації, потреб, установок студентів на активну участь у позааудиторній роботі. На цьому етапі проводяться бесіди на тему “Вчитель – особа духовна”, “Навчання для професії та для освіченості”, “Комунікативна культура та вихованість учителя та учня”, “Сучасний вчитель – який він?”, вечори-зустрічі “Від усієї душі” з випускниками вищого навчального закладу, ветеранами педагогічної праці, бесіди про студентське життя та шляхи подолання кризових явищ у сучасній школі. Поступово зміцнюються мотиви, пов'язані з майбутньою професійною діяльністю: прагнення присвятити себе педагогічній професії, добре виконувати свої студентські, а згодом і професійні обов'язки, стати в майбутньому грамотним фахівцем, успішно вирішувати професійні завдання, підсилювалося почуття відповідальності, бажання досягти успіху в роботі. На другому етапі відпрацьовуються комунікативні вміння та розвиваються комунікативні здібності майбутніх учителів. Застосування активних методів виховної роботи (тематичних бесід, дискусій, конкурсів, комунікативного тренінгу, ділових та рольових ігор тощо) зумовлюється орієнтацією на індивідуальні особливості студентів та на їхню майбутню педагогічну діяльність. Структурування змісту заходів та позааудиторних занять здійснюється з урахуванням інтересів, індивідуальних смаків студентів, їхньої провідної мотивації. Професійно забарвлене спілкування дозволяє студентам усвідомлювати потенціал комунікативної культури як складової професіоналізму майбутнього вчителя. Тренінгові заняття мають поєднуватися з різноманітними формами виховної роботи (диспутами, дискусіями, ігровими програмами, святами тощо) та мають активізувати творче мислення за допомогою методично розроблених завдань, розвивати професійні та комунікативні здібності студентів, для яких спілкування є підґрунтям професійної діяльності. Формування емоційної складової забезпечувалося проведенням не лише розважальних заходів, а й теоретичними та практичними заняттями, що мали навчити керувати особистими емоціями та ефективно здійснювати саморегуляцію емоційного стану.

На третьому етапі у студентів за допомогою певних заходів формується чітке уявлення про комунікативну культуру як показник їхнього професіоналізму. Запровадження до виховного процесу різноманітних активних форм та методів, що ґрунтуються на принципі поєднання педагогічного керування з розвитком активності, самостійності та ініціативності вихованців, реалізується за допомогою програми занять “Школи комунікативної культури майбутнього вчителя”, що має за мету ознайомлення майбутніх учителів з суттю, змістом та структурою комунікативної культури, методами діагностики рівнів її сформованості. Передбачається одночасне формування усіх компонентів комунікативної культури, особливо емоційно-вольового та оцінного.

На цьому етапі рекомендується здійснювати постійну діагностику й контроль за динамікою рівнів комунікативної культури студентів за допомогою діагностичних контрольних завдань і контрольних робіт, спрямованих на активізацію спілкування й – одночасно – на діагностику рівнів сформованості показників комунікативної культури; проводити систематичне спостереження за розвитком компонентів комунікативної культури студентів; організувати позааудиторні практикуми тематичного й проблемного спілкування, брейн-ринги, практикуми мережевого спілкування; активувати творче мислення за допомогою творчих завдань, тематичних бесід, диспутів, конкурсів; роз’яснити ролі систематичного тестування з метою розвитку в студентів самооцінки, самовиховання, самосвідомості.

Завершальний етап охоплює студентів четвертого року навчання. Його мета полягає в тому, щоб наблизити роботу майбутніх учителів до реальних умов сучасної школи. На цьому етапі здійснюється моделювання комунікативних стосунків майбутніх учителів з учнями під час організації виховної роботи в школі та вдосконалення та перевірка на практиці всіх компонентів комунікативної культури майбутніх учителів. Виходячи на педагогічну практику, студенти отримують завдання: по-перше, переконатися, наскільки важливо дотримуватися в шкільній практиці комунікативної структури позакласного виховного заходу, володіти інформацією щодо комунікативної сторони навчально-виховного процесу й методики її реалізації; по-друге, підготувати, організувати та самостійно провести виховні заходи, під час яких наочно продемонструвати рівень сформованості своїх професійних рис і комунікативної культури зокрема. Перевага надається самостійній підготовці та проведенню

студентами виховних заходів. Такий підхід сприяє не тільки збагаченню комунікативного досвіду майбутніх учителів, а й розвитку відповідальності, допитливості, ініціативності. Емоційно стабільна взаємодія між суб'єктами виховного процесу забезпечує атмосферу доброзичливості, ширості, демократичності. Альтруїзм і емпатія викладача у поєднанні з його повагою до думок, вчинків студентів, довіра, чуйність сприяють розвитку емоційно-вольового та оцінного компоненту комунікативної культури.

Дослідно-експериментальна робота показала, що розроблена нами поетапна програма позааудиторної роботи стимулювала позитивну динаміку рівня комунікативної культури студентів. Позитивній динаміці мотиваційного, пізнавально-операційного компонентів комунікативної культури сприяла цілеспрямованість і систематичність проведення позааудиторної виховної роботи, її організація на принципах педагогічної взаємодії, співробітництва, співтворчості; індивідуалізація виховного процесу; своєчасна діагностика рівня сформованості комунікативної культури у майбутніх учителів. Застосування проблемних ситуацій та завдань, дискусій, диспутів, комунікативного тренінгу тощо не тільки сприяло формуванню вмінь відстоювати власні переконання й нестандартно вирішувати проблеми, але й забезпечувало потребу студентів у спілкуванні та самореалізації.

Зміст "Школи комунікативної культури", її методи і форми обумовлені позитивною мотивацією, смаками студентів, сприяли розвитку пізнавальних інтересів, прояву високого рівня активності, самостійності. Індивідуалізація виховного процесу й атмосфера доброзичливості під час спілкування між його суб'єктами надавала можливість майбутнім учителям позбавитися скутості, замкненості, сором'язливості. Дієвими виявилися форми виховної роботи: комунікативний тренінг, дискусії, рольові, ділові, комунікативні ігри, творчі вечори, що сприяли створенню позитивного психологічного клімату в академічній групі, атмосфері відкритості та довіри.

Подана поетапна програма формування комунікативної культури на основі комунікативного підходу сприяє засвоєнню студентами теоретичних засад комунікативної культури, включення в активну комунікативну діяльність майбутніх учителів, забезпечує накопичення комунікативного досвіду, відпрацювання комунікативних умінь та навичок, розвиток комунікативних здібностей, манери розмовляти, здатності приймати доцільне педагогічне рішення. Позааудиторні заняття позитивно впливають на вдосконалення

індивідуальної культури мовлення, манери поведінки, норм професійної етики, на формування власного підходу до учнів.

Література

1. Боднар В.В. Формирование культуры педагогического труда студентов во внеаудиторной деятельности: педагогика высшей школы. Учебно-методическое пособие. – Тирасполь: БИО ПГУ, 2001. – 91 с.
2. Кондрашова Л.В. Внеаудиторная работа по педагогике в педагогическом институте. – Киев: Высшая школа, 1988. – 160 с.
3. Кондрашова Л.В. Высшая педагогическая школа и Болонский процесс: реалии и перспективы. – Кривой Рог: КГПУ. – 2007. – 213с.

І.А.Волощук

ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ, ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ВМІНЬ МОЛОДОГО ВЧИТЕЛЯ

В статье рассматриваются формы методической работы как основные составляющие компоненты формирования готовности молодого учителя к инновационной деятельности.

The article presents the forms of methodical work as the main components of forming the readiness of the young teacher to the innovated activity.

Школа у всі часи була і залишається своєрідною моделлю, дзеркалом, яке відбиває життя і проблеми суспільства. Тому освіта сьогодні важливий чинник культури громадян, гарант їх соціальної стабільності і психологічної захищеності.

За останнє десятиріччя відбулися зміни в характері освіти, це її масовий характер, неперервність, як нова якість, орієнтація навчального процесу на особистість, та на активні засоби засвоєння нею способів пізнавальної діяльності.

Національна доктрина розвитку освіти України визначила стратегію та пріоритетні шляхи і напрямки створення життєздатної системи навчання і виховання. Головними складовими цієї системи, як освітньої політики, проголошується компетентність і професіоналізм учителя.

Як же найкраще підготувати вчителя до цієї важливої місії? Як уникнути протиріччя між об'єктивною необхідністю спеціальної підготовки педагога, здатного ефективно і раціонально здійснювати